

Rozšíření rejsece černého (*Neomys anomalus*) na Českomoravské vrchovině

Distribution of the Miller's water shrew (*Neomys anomalus*) in the Bohemian-Moravian Highlands

MILOŠ ANDĚRA¹, PETR ZBYTOVSKÝ²

¹ Zoologické oddělení PM, Národní muzeum, Václavské náměstí 68, CZ – 115 79 Praha 1; e-mail: milos_andera@nm.cz; ² Blatské muzeum Husitského muzea, Petra Voka 152/I, Soběslav, CZ – 392 01; e-mail: zbytovsky.p@quick.cz

Abstract: The paper summarises data available on the occurrence of Miller's water shrew (*Neomys anomalus*) in the Bohemian-Moravian Highlands. In all, the list of records numbers 198 localities covering 101 quadrats of the mapping grid. In most of the region under study Miller's water shrew shows more or less continuous distribution, except at the northern edge of its range, lying near the lowlands along the river Labe (predominantly agricultural landscape), where its occurrence is less frequent due to lack of suitable habitats. The overall altitudinal range of the localities is 230–710 m a.s.l., averaging 490.7 m a.s.l., most of the records concentrating between 400–600 m a.s.l. (66.0 %), resp. 300–600 m a.s.l. (83.3 %). The species prefers various kinds of wetland, except fens, mires and bogs, but the bulk of records come from habitats even distinctly affected by human activities (above all, banks of canalised water streams grown with luxurious vegetation). In a number of localities, Miller's water shrew attains abundance levels comparable to those of the Water shrew (*Neomys fodiens*), or even surpassing them (exceptionally four to six times).

Key words: *Neomys anomalus*, Bohemian-Moravian Highlands, distribution, occurrence records, habitat requirements

ÚVOD

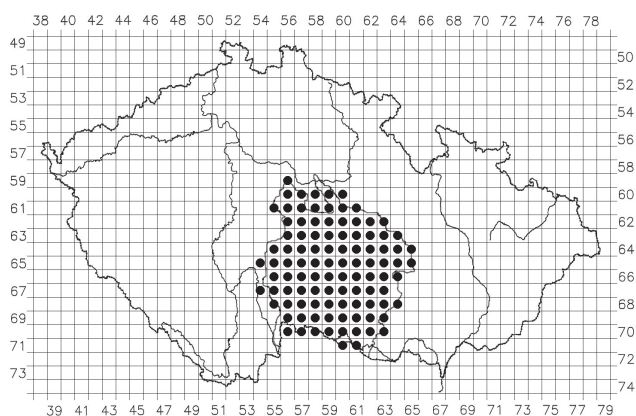
Rejsec černý, *Neomys anomalus* Cabrera, 1907 je jedním ze sedmi našich zástupců čeledi rejskovitých (*Soricidae*). Až do počátku 70. let 20. století byl považován za druh u nás vzácný s porůznu rozptýlenými nálezy převážně v horských a podhorských oblastech (Anděra 1993). Odpovídá tomu i jeho původní zařazení do Červeného seznamu obratlovců Československa (Baruš et al. 1988). Zásadní změnu v pohledu na charakter výskytu druhu přinesly, obdobně jako u hraboše mokřadního (Anděra et Zbytovský 2008), až výsledky soustavnějšího faunistického průzkumu a mapovacích projektů v 80.–90. letech, na jejichž podkladě bylo možné koncem tisíciletí konstatovat, že rejsec černý obývá relativně běžně velkou část našeho území (s výjimkou nížin), přičemž na odpovídajících stanovištích je stejně početný (či dokonce i hojnější) jako „běžný“ rejsec vodní (*Neomys fodiens*) (Anděra 2000).

Obdobná situace panovala i na Českomoravské vrchovině, kde první nálezy rejsece černého sice pocházejí z 50.–60. let 20. století (Šebek 1957, 1959, 1970), avšak teprve pozdější výzkumy přinesly reálnou informaci o charakteru jeho výskytu v tomto regionu. Současná databáze zahrnuje už na dvě stě lokalit rejsece černého z Českomoravské vrchoviny, které jsou buď roztroušeně publikované v řadě faunistických prací či sdělení, či dosud zůstávají nepublikované, a proto považujeme za účelné jejich ucelené shrnutí a vyhodnocení formou tohoto příspěvku.

METODIKA

Bližší vymezení Českomoravské vysočiny přebíráme z předchozího příspěvku o hraboši mokřadním (Anděra et Zbytovský 2008). Zájmové území bylo vymezeno podle geomorfologického členění České republiky (Balatka et

al. 1973) a zahrnuje 114 čtverců standardní mapovací sítě UTM (Slavík 1971), z čehož je 63 čtverců celoplošných a do zbývajících zasahuje oblast Českomoravské vrchoviny jen okrajově (obr. 1). V Přehledu lokalit jsou jednotlivé nálezy řazeny podle mapovacích čtverců a v rámci čtverců pak abecedně podle katastrálního území. U již publikovaných autorů je kromě lokality uvedena nadmořská výška a citace, u nepublikovaných jsou připojeny údaje o datu, počtu jedinců, sběrateli/autorovi nálezu a zkratka (nepubl.); pokud není náleze uveden, jde o dosud nepublikované nálezy autorů příspěvku.



Obr. 1. Výskyt rejsece černého (*Neomys anomalus*) na Českomoravské vrchovině.

Fig. 1. Occurrence of the Miller's water shrew (*Neomys anomalus*) in the Bohemian-Moravian Highlands.

VÝSLEDKY A DISKUZE

Přehled lokalit

5956: Libodřice, 270 m n. m., 2008. 12. 03., 1 ex. (nepubl.); 6056: Jindice, 390 m n. m., 2008. 10. 09., 1 ex. (nepubl.)

bl.); 6057: Roztěž – obora Švadlenka, 380 m n. m., 2007. 09. 26., 1 ex. (nepubl.); 6058: Morašice, 300 m n. m., 2008. 12. 12.–10. 02., 6 ex. (nepubl.); 6059: Lipovec – Na záduších, 320 m n. m. (Bárta et Rejl 1993); 6060: Nerozhovice, 430 m n. m., 2008. 10. 02., 1 ex. (nepubl.); 6155: Smilovice, 440 m n. m., 2007. 04. 18.–2006. 09. 14., 2 ex. (nepubl.); 6156: Bošovice, 450 m n. m., 2006. 09. 13.–06. 07., 5 ex. (nepubl.); 6157: Zdeslavice, 490 m n. m., 2006. 09. 13., 1 ex. (nepubl.); 6158: Zbýšov – Chvalkovický rybník, 400 m n. m. (Anděra 1993); 6159: Kraskov – U havířských jam, Skoránovský potok, 390 m n. m. (Bárta et Rejl 1992a, 1993, Rejl 1992, Anděra 1993, Bárta 1995); Počátky – Dolní Počátky, 390 m n. m. (Bárta et Rejl 1993); Starý Dvůr – PR Lichnice, 330–380 m n. m. (Bárta et Rejl 1992a); Vestec u Běstviny, 320 m n. m., 2006. 07. 22., 1 ex., J. Moravec (nepubl.); 6160: Česká Lhotice – potok Debrný, 530 m n. m. (Bárta et Rejl 1992ab, 1993, Rejl 1992); Horní Bradlo – Vršov, 510 m n. m. (Bárta et Rejl 1993); Klokočov – Březinky, 540 m n. m. (Anděra 1993); Nasavrky, 360 m n. m., 1991. 11. 01., 1 ex., coll. NM (J. Rejl) (nepubl.); Seč – Mezenský potok, 520 m n. m. (Bárta et Rejl 1992ab, 1993, Rejl 1992); 6161: Bítovany – PP Farář, 290 m n. m. (Bárta 1997); Holetín, 400 m n. m. (Anděra 2000); 6256: Starý Samechov – Krasoňovický potok, 450 m n. m., 2006. 04. 18.–2004. 09. 27., 2 ex. (nepubl.); Želivec, 400 m n. m. (Anděra 1993); 6257: Vlastějovice, 360 m n. m., 2006. 04. 18., 1 ex. (nepubl.); 6258: Chlum, 470 m n. m., 2006. 11. 15., 1 ex. (nepubl.); Pavlov, 470 m n. m. (Anděra 1993); 6259: Proseč, 490 m n. m., 2007. 06. 30.–2006. 12. 05., 12 ex. (nepubl.); 6260: Chloumek – Maršálka, 600 m n. m. (Bárta et Rejl 1992a, 1993); Podmoklany, 480 m n. m., 1990. 10. 26., 1 ex., coll. NM (Z. Roušar) (nepubl.); – Mokřadlo, 450 m n. m. (Bárta et Rejl 1993, Bárta 2001); – Zlatá louka, 480 m n. m. (Anděra 1993, Bárta et Rejl 1992a, 1993); Trhová Kamenice – PR Zubří, 600 m n. m. (Bárta et Rejl 1993); 6261: Hlinsko, 580 m n. m., 1995, 1 ex., J. Rejl (nepubl.); Kameničky, 650 m n. m. (Pelikán 1982, Anděra 1993, Rychnovský 1996); Petrkov, 590 m n. m. (Bárta et Rejl 1993); Stružinec, 590 m n. m. (Rejl 1997); 6262: Pustá Rybná – opuštěný kravín, 630 m n. m., 2008. 09. 25., 1 ex. (nepubl.); – PR Damašek, 630 m n. m. (Čech et al. 2003); 6263: Lubná – rybník Zimka, 500 m n. m., 2004. 11. 15.–2003. 11. 06., 4 ex. (nepubl.); Široký Důl, 530 m n. m., 2007. 12. 05.–10. 17., 5 ex. (nepubl.); 6356: Strojetic, 390 m n. m., 2007. 12. 11.–2006. 06. 07., 6 ex. (nepubl.); Studený (chybně citováno jako Chlovy) – PP Rybníček u Studeného, 500 m n. m. (Anděra 2000, Anděra et Zbytovský 2002); 6357: Proseč, 580 m n. m., 2008. 06. 24.–04. 21., 2 ex. (nepubl.); Rachyně, 500 m n. m. (Anděra et Zbytovský 2002); 6358: Kejžlice – PR Kamenná trouba, 470 m n. m. (Anděra et Zbytovský 2002); 6359: Rozňák, 500 m n. m., 2008. 03. 19., 1 ex. (nepubl.); 6360: Česká Bělá, 530 m n. m., 1997. 04. 23., 1 ex. (nepubl.); Havlíčkova Borová – NPR Ransko, 600 m n. m. (Čech et al. 2003); Peršíkov, 560 m n. m., 2008. 11. 27.–09. 25., 2 ex. (nepubl.); Ždírec nad Doubravou, 550 m n. m., 2002. 11. 03.–07. 19., 4 ex., coll.

NM (E. Kula) (nepubl.); 6361: Cikháj, 710 m n. m., 1997. 06. 05., 1 ex., Z. Řehák (nepubl.); Kocanda – Stupník, 660 m n. m. (Rychnovský et Eleder 1994); Polnička – PR Pod Kamenným vrchem, 610 m n. m. (Vlašín et al. 1995, Lemberk 2001); 6362: Kuklík – Chobot, 640 m n. m. (Vlašín et al. 1995); Křižánky – Devět skal, alt. ?, 1998, 1 ex. (vývržky *Aegolius funereus*, det. J. Obuch), J. Čejka (nepubl.); 6363: Javorek, 600 m n. m., 2007. 08. 08.–2006. 09. 06., 3 ex. (nepubl.); 6364: Stašov, 590 m n. m., 2004. 11. 15.–2003. 11. 05., 3 ex. (nepubl.); 6455: Františkov, 640 m n. m. (Anděra et Zbytovský 1992); 6456: Bratřice – Strážičtě, 590 m n. m. (Anděra et Zbytovský 1992, 2002); Onšov, 450 m n. m. (Anděra 2000, Anděra et Zbytovský 2002); 6457: Červená Řečice, 460 m n. m. (Vacková 1984); Křelovice, 490 m n. m. (Anděra et Zbytovský 1992, 2002); 6458: Světlice, 500 m n. m. (Anděra et Zbytovský 2002); 6459: Šlapanov – přítok Šlapanky, 460 m n. m. (Zbytovský 1998); 6460: Brzkov – Skrýšovský potok, 500 m n. m. (Zbytovský 1998); 6461: Velká Losenice – potok pod Pstruhovým rybníkem, 570 m n. m., 2008. 11. 27.–09. 25., 2 ex. (nepubl.); Vysoké – PR Louky u Černého lesa, 570 m n. m. (Čech et al. 2003); Žďár nad Sázavou – zámek (Černý les), 580 m n. m. (Eleder 1992); 6462: Zubří – Zuberský rybník, 550 m n. m. (Eleder 1992, Vlašín et al. 1995); 6463: Domanín – říčka Bystřice, 550 m n. m. (Zbytovský 1998); Lhota, 670 m n. m., 2008. 09. 25.–05. 22., 9 ex. (nepubl.); Vír – Končinský potok, 400 m n. m., 2008. 11. 04.–2006. 10. 04., 5 ex. (nepubl.); 6464: Koroužné – přítok Svratky, 370 m n. m. (Zbytovský 1998); Rovečné, 580 m n. m. (Vlašín et al. 1995); Vír, 380 m n. m. (Vlašín et al. 1995); Štěpánov nad Svratkou, 490 m n. m., 1997. 10. 29., 1 ex., coll. NM (K. Tajovský) (nepubl.); 6465: Jasinov, 430 m n. m., 2008. 07. 15., 1 ex. (nepubl.); Zábłudov, 400 m n. m., 2003. 11. 15., 4 ex. (nepubl.); 6554: Chotčiny – Mašovický potok, 550 m n. m. (Zbytovský et al. 2004); Mašovice, 550 m n. m. (Zbytovský et al. 2004); Pohnánek, 600 m n. m. (Anděra 2000); Velmovice, 520 m n. m. (Anděra 2000); 6555: Dolní Hořice, 540 m n. m. (Anděra 2000); Lejškov, 580 m n. m. (Anděra 2000); Prasetín, 620 m n. m. (Anděra 2000); 6556: Pacov – Pohodnice, 620 m n. m. (Anděra 2000, Anděra et Zbytovský 2002); 6557: Svěpravice, 510 m n. m. (Vacková 1984); 6558: Boršov – Dušejov, 620 m n. m. (Matoušová 1984); Mysletín, 560 m n. m. (Anděra 2000, Anděra et Zbytovský 2002); Vyskytná, 620 m n. m. (Anděra 2000, Anděra et Zbytovský 2002); 6559: Plandry, 520 m n. m. (Zbytovský et al. 2004); Smrčná – Smrčenský potok, 560 m n. m. (Zbytovský 1998); 6560: Dobrouť, 520 m n. m. (Zbytovský et al. 2004); Nadějov – Nadějovský potok, 550 m n. m. (Zbytovský 1998); Polná – rybník Peklo, 490 m n. m. (Vlašín et al. 1995); 6561: Černá, 520 m n. m. (Zbytovský 1998); 6562: Mirošov, 490 m n. m. (Zbytovský 1998); 6563: Rožná, 460 m n. m. (Anděra 1993); Věžná – niva říčky Nedvědičky, 490 m n. m. (Vlašín et al. 1995); Zlatkov, 540 m n. m. (Zbytovský 1998); 6564: Doubravník – břeh Svratky, 300 m n. m. (Zbytovský 1998); Štěpánov nad Svratkou – PR Čepičkův vrch, 500 m n. m., 1998. 08. 04.–

1997. 05. 02., 2 ex., K. Tajovský (det. M. Anděra) (nepubl.); 6565: Drnovice, 350 m n. m., 2008. 05. 28.–2006. 07. 25., 15 ex. (nepubl.); 6655: Radenín, 510 m n. m. (Zbytovský et al. 2004); Rutov, 620 m n. m. (Anděra 2000, Anděra et Zbytovský 2002); 6656: Babín, 620 m n. m. (Anděra 2000, Anděra et Zbytovský 2002); Bohdalín, 600 m n. m. (Anděra et Zbytovský 1992, 2002); 6657: Veselá, 620 m n. m. (Anděra 2000, Anděra et Zbytovský 2002); 6658: Těšenov, 600 m n. m. (Anděra 2000, Anděra et Zbytovský 2002); 6659: Třešť – NPR Velký Špičák, 650 m n. m. (Horník 1974); Vysoká, 590 m n. m. (Zbytovský 1998); Vılanec, 540 m n. m. (Hodková 1979); 6660: Kamenice u Jihlavy – Kamenický potok, 550 m n. m. (Zbytovský 1998); 6661: Horní Radslavice – Svatoslavský potok, 500 m n. m. (Zbytovský 1998); 6662: Březejc, 600 m n. m. (Zbytovský 1998); Jabloňov – potok Polomina, 490 m n. m. (Zbytovský 1998); 6663: Křoví – Bílý potok, 450 m n. m. (Zbytovský 1998); 6664: Čížky, 400 m n. m., 2008. 11. 04., 2 ex. (nepubl.); Dolní Loučky, 280 m n. m., 2002. 11. 08., 1 ex. (nepubl.); Rohozec, 440 m n. m., 2007. 07. 13.–03. 27., 2 ex. (nepubl.); 6754: Dvorce, 430 m n. m. (Anděra 2000); Kvasejovice, 430 m n. m. (Zbytovský 1975); Mezná – rybník Fáralec, 440 m n. m. (Zbytovský 1975); 6755: Dírná, 470 m n. m. (Anděra 2000); Jižná, 490 m n. m. (Zbytovský et al. 2004); Pluhův Žďár, 480 m n. m. (Anděra 2000); 6756: Lítkovice, 570 m n. m. (Anděra 2000, Anděra et Zbytovský 2002); Zdešov, 580 m n. m. (Anděra et Zbytovský 1992); 6757: Popelín, 580 m n. m. (Anděra et Zbytovský 1992, 2002); Počátky, 620 m n. m. (Brádková 1981); Stojcín, 630 m n. m. (Anděra 2000, Anděra et Zbytovský 2002); 6758: Řídelov, 640 m n. m. (Šebek 1970); 6759: Brtnička – Karlínský potok, 600 m n. m. (Zbytovský 1998); 6760: Heraltice, 560 m n. m. (Zbytovský 1998); Hrutov – přítok Brtnice, 540 m n. m. (Zbytovský 1998); 6761: Valdíkovo – Mlýnský potok, 420 m n. m. (Zbytovský 1998); 6762: Častotice, 430 m n. m. (Zbytovský 1998); Oslava u Tasova, 400 m n. m. (Zbytovský et al. 2004); 6763: Hluboké – říčka Chvojnice, 460 m n. m. (Zbytovský 1998); Újezd u Rosic, 490 m n. m. (Zbytovský et al. 2004); 6855: Buk, 480 m n. m. (Anděra 2000); Mnich, 470 m n. m. (Anděra 2000); 6856: Člunek, 550 m n. m. (Anděra 2000); Dolní Radouň, 500 m n. m., 2005. 08. 10., 1 ex. (nepubl.); Dvoreček, 530 m n. m. (Zbytovský et al. 2004); Kačlehy – PR Krvavý a Kačležský rybník, 540 m n. m. (Albrecht et al. 2003); 6857: Kunžak, 580 m n. m. (Anděra 2000); 6858: Hamry u Mrákotína – Hornobolíkovský potok, 550 m n. m. (Zbytovský et al. 2004); Řečice, 540 m n. m. (Anděra 2000); 6859: Jersice, 500 m n. m. (Anděra 2000); 6860: Dašov, 510 m n. m. (Anděra 1993); Kojetice – Rokytňá, 490 m n. m. (Zbytovský et al. 2004); Rokytnice nad Rokytňou, 540 m n. m. (Zbytovský et al. 2004); Římov, 510 m n. m. (Zbytovský et al. 2004); 6861: Horní Újezd, 490 m n. m. (Reiter et al. 2000); Lipník – rybník Okrouhlík, 490 m n. m. (Zbytovský 1998); 6862: Valeč – Rouchovanka, 440 m n. m. (Zbytovský 1998); 6863: Ketkovice – PR Údolí Oslavy a Chvojnice, 440 m n. m. (Chytil 1983); Kladeruby nad Oslavou – PR Údolí Osla-

vy a Chvojnice, 300 m n. m. (Čech et al. 2003); Mohelno – Oslava, 350 m n. m. (Zbytovský 1998); 6864: Babice u Rosic, 370 m n. m., 2004. 11. 25., 1 ex. (nepubl.); 6956: Lhota u Nové Bystřice, 520 m n. m. (Anděra 2000); Senotín, 690 m n. m. (Bohdal 2001); 6957: Dolní Radíkov, 570 m n. m. (Anděra 2000); 6958: Dačice, 350 m n. m. (Anděra 2000); Mutná, 480 m n. m. (Zbytovský et al. 2004); Nová Ves, 530 m n. m. (Anděra 2000); 6959: Budkov, 510 m n. m. (Zbytovský et al. 2004); Louka – Budiškovický potok, 430 m n. m. (Zbytovský 1998); 6960: Krnčice – Jevišovka, 440 m n. m. (Zbytovský 1998); Nové Syrovice, 440 m n. m. (Šebek 1957, 1959, 1970); – rybník Dědek, 440 m n. m. (Zbytovský et al. 2004); 6961: Hostim – říčka Nedveka, 370 m n. m. (Zbytovský 1998); Prokopov, 390 m n. m. (Zbytovský et al. 2004); 6962: Medlice – Přeskačský potok, 350 m n. m. (Zbytovský 1998); 6963: Dolní Dubňany – Dobřínský potok, 300 m n. m. (Zbytovský 1998); Vémyslice – Rokytňá, 250 m n. m. (Zbytovský 1998); 7056: Artoleč – Mýtinky, 630 m n. m. (Anděra 2000); 7057: Pernárec, 530 m n. m. (Anděra 2000); Veclov – Košlák, potok Pstruhovec, 550 m n. m. (Anděra 1993, Hanák et al. 1994); 7058: Slavětín, 500 m n. m. (Anděra 2000, Zbytovský et al. 2004); Václavov, 480 m n. m. (Zbytovský et al. 2004); 7059: Dančovice, 460 m n. m. (Anděra 2000); 7060: Bítov – údolí dr. Janáčka a údolí za Cornštejnem u Vranovské př., 400 m n. m. (Hodková 1979); Oslonice, 450 m n. m. (Šebek 1957, 1970, 1975, Hodková 1979); 7061: Bojanovice – Hlubocký potok, 350 m n. m. (Reiter et al. 2000); Jiřice u Moravských Budějovic, 390 m n. m. (Zbytovský et al. 2004); Lesná, 460 m n. m. (Reiter et al. 1997); 7062: Horní Dunařovice – říčka Křepička, 230 m n. m. (Zbytovský 1998); Rudlice, 280 m n. m. (Reiter et al. 2000); 7063: Trstěnice, 260 m n. m., 2003. 10. 31.–2001. 10. 04., 10 ex. (nepubl.); 7160: Stálky, 440 m n. m. (Zbytovský et al. 2004); Vranov nad Dyjí – Felicítina studánka, 370 m n. m., 2007. 06. 19., 1 ex., J. Moravec (det. M. Anděra) (nepubl.); 7161: Čížov – louka pod Ledovými slujemi, 420 m n. m. (Reiter et al. 1997); Lesná, 460 m n. m. (Reiter et al. 1997); Mašovice, 370 m n. m. (Reiter et al. 1997); Milíčovice, 390 m n. m. (Reiter et al. 2000); Podmolí – Dyje, 400 m n. m. (Reiter et al. 1997).

ZHODNOCENÍ NÁLEZŮ

Do konce roku 2008 byl výskyt rejsce černého na území Českomoravské vrchoviny zaznamenán celkem na 198 lokalitách, které spadají do 101 mapovacích čtverců (obr. 1), což představuje zhruba 89 % pokrytí regionu. Reálně je však zaplněnost příslušné části kvadrátové sítě stoprocentní, neboť nálezy rejsce černého jsou k dispozici i z dalších okrajových čtverců, avšak protože pocházejí z území náležejících do geomorfologických celků ležících už mimo podsoustavu Českomoravské vrchoviny (Třeboňská pánev, Táborská pahorkatina, Svitavská pahorkatina aj. – viz Balatka et al. 1973), do výše uvedeného přehledu lokalit je tudíž nezahrnujeme.

Rejsece černý se vyskytuje na celém území Českomoravské vrchoviny zpravidla bez výraznějších regionálních rozdílů (na rozdíl od hraboše mokřadního jakožto druhu s obdobnými stanovištními nároky – viz Anděra et Zbytovský 2008). Známé lokality pokrývají víceméně rovnoměrně celou sledovanou oblast, pouze při severním okraji na přechodu do Polabských tabulí (Středolabská tabule, Východolabská tabule) jsou doklady jeho výskytu méně časté, nejpravděpodobněji jako odezva na nedostatek příhodných biotopů v tamní zemědělsky intenzivně využívané krajině. Navíc je známo, že rejsece černý se v našich podmínkách obecně vyskytuje v nížinatém prostředí sporadicky (Anděra 2000).

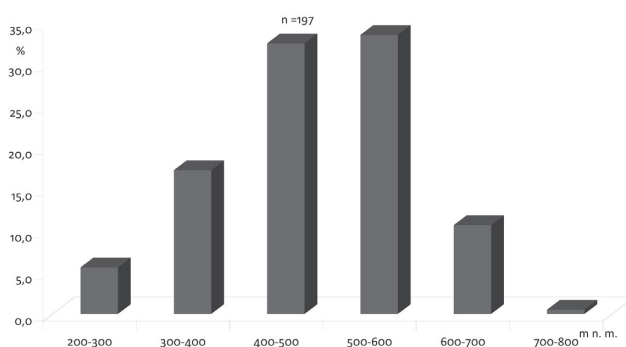
Popsanému charakteru rozšíření odpovídají i výsledky hypsometrického rozboru lokalit. Na Českomoravské vrchovině má výskyt rejsece černého zatím celkový rozsah nadmořské výšky od 230 do 710 m. Nejnižší byl zaznamenán v Jevišovické pahorkatině poblíž Horních Dunajovic (břehy říčky Křepičky – Zbytovský 1998) a nejvýše situované místo odchytu se nachází v centrální části Žďárských vrchů (Cikháj, 710 m n. m. – Z. Řehák). Lokalita Devět skal sice leží ještě výše (nad 800 m n. m.), avšak jde o materiál z vývržků sýce rousného (*Aegolius funereus*), který přesnější stanovení nadmořské výšky neumožňuje. Dvě třetiny nálezů rejsece černého spadají do výškového rozpětí 400–600 m n. m. (66,0 %), resp. více než čtyři pětiny do rozpětí 300–600 m n. m. (83,3 % – obr. 2). Oproti hraboši mokřadnímu se u tohoto druhu tedy projevuje mírný posun do nižšího pásma 300–400 m n. m. (Anděra et Zbytovský 2008), což se odráží i na průměrných hodnotách nadmořské výšky známých lokalit (*Neomys anomalus* – 490,7 m n. m., n = 198; *Microtus agrestis* – 520,7 m n. m., n = 256).

Rozhodujícím činitelem ovlivňujícím výskyt rejsece černého (a to nejen na Českomoravské vrchovině) je v první řadě nabídka vhodných stanovišť. Jedná se především o břehy potoků a říček s bohatým vegetačním krytem, stejně jako o podmáčená až bažinatá místa v pobřežní zóně rybníků či jiných nádrží; dále obývá i podmáčené louky, bažiny, prameniště a další typy mokřadů. Z přirozených biotopů (Chytrý et al. 2001) lze uvést zejména rákosiny a vegetaci vysokých ostřic (M1), vegetaci jednoletých a vytrvalých vlhkomilných či obojživelných rostlin (M2, M3), prameniště (R1), podmáčené typy luk a pastvin (T1), mokřadní křoviny (K1, 2) a olšiny (L1), případně i podmáčené smrčiny (L9). Výčet biotopů ovšem nezahrnuje slatiniště a rašeliniště, na kterých se rejsece černý obecně objevuje spíše výjimečně (Anděra 1987, 2000), a také z Českomoravské vrchoviny není do současnosti k dispozici jediný spolehlivý doklad výskytu z tohoto typu stanovišť.

Nicméně naprostá většina blíže dokumentovaných nálezů rejsece černého pochází z kategorie biotopů ovlivněných člověkem (X), zejména z břehových partií v různé míře regulovaných vodotečí (stružek, kanálů apod.), pokud splňují podmínku dostatečně vyvinutého bylinného patra. I když rejsece černý zřetelně preferuje otevřenou a členitou krajinu, může se jako recedentní až subrecedentní druh (hodnoty

dominance pod 2 %) objevovat také u potoků v souvisleji zalesněném prostředí (např. Hamry u Mrákotína, Prokopov, Římov, Velká Losenice, Vír). Naopak na sušších místech se s rejsecem černým prakticky nesetkáme, a tak poměrně vyhraněné spektrum mokřadních biotopů doplňují jen jeho občasná nálezů u opuštěných či dosud využívaných zemědělských objektů a komplexů (např. Jiřice, Jižná, Mašovice, Oslava, Rokytnice, Pustá Rybná, Jasinov aj.).

I celkové vyhodnocení výsledků z Českomoravské vrchoviny tak potvrzuje již dříve publikované poznatky (Anděra 2000, Anděra et Zbytovský 2002., Zbytovský et al. 2004), že ve vrchovinném (příp. podhorském) typu krajiny náleží rejsece černý (navzdory někdejší představě o jeho vzácnosti – např. Šebek 1957, 1970) – k poměrně běžným zástupcům fauny drobných zemních savců. Lze to dobře dokumentovat prostým porovnáním četnosti (abundance) rejsece černého a rejsece vodního (*Neomys fodiens*). Ze 126 mokřadních lokalit, na kterých byl ve sledované oblasti zjištěn jeden nebo oba druhy, se vyskytoval pouze rejsece vodní na 16 lokalitách a rejsece černý na 17 lokalitách, na zbývajících lokalitách byly zastíženy současně oba druhy buď se zhruba vyrovnanou početností (13 lokalit) nebo s výraznější převahou jednoho či druhého druhu (rejsece vodní 51 lokalit, rejsece černý 29 lokalit). I když v tomto orientačním srovnání vykazuje rejsece vodní při syntopickém výskytu obou druhů jistou převahu, na řadě lokalit se naopak jako výrazně dominantní druh projevuje rejsece černý (výjimečně až v poměru 4–6:1). Reálnější obraz o zastoupení obou druhů ovšem přinese teprve detailnější vyhodnocení jejich stanovištních nároků.



Obr. 2. Četnost výskytu rejsece černého (*Neomys anomalus*) na Českomoravské vrchovině podle nadmořské výšky lokalit.

Fig. 2. Frequency of occurrence of the Miller's water shrew (*Neomys anomalus*) in the Bohemian-Moravian Highlands according to the altitude of localities.

SHRNUTÍ

Rejsece černý (*Neomys anomalus*) se vyskytuje na celém území Českomoravské vrchoviny bez výraznějších regionálních rozdílů, pouze při severním okraji sledované oblasti při přechodu do nížin Polabí jsou jeho nálezů v důsledku nedostatku vhodných biotopů méně časté (převážně země-

dělsky intenzivně využívaná krajina). Do konce roku 2008 byl výskyt druhu dokumentován na 198 lokalitách ze 101 mapovacího čtverce (89 % pokrytí regionu – obr. 1). Celkové rozpětí nadmořské výšky lokalit činí 230–710 m. při průměrné hodnotě 490,7 m., většina nálezů se soustřeďuje do poloh 400–600 m n. m. (66,0 %), resp. 300–600 m n. m. (83,3 % – obr. 2). Druh preferuje různé typy mokřadů s výjimkou slatinišť a rašeliníšť, podstatná část nálezů ovšem pochází z biotopů ovlivněných člověkem (zejména jde o břehy v různé míře regulovaných vodotečí s bohatou bylinnou vegetací). Na řadě lokalit dosahuje rejsec černý srovnatelné početnosti jako rejsec vodní (*Neomys fodiens*), někdy i vyšší (výjimečně 4–6krát).

PODĚKOVÁNÍ

Práce byla vypracována za finanční podpory MK ČR – grantový projekt DE06P04OMG005 a výzkumný záměr 00002327201.

LITERATURA

- ALBRECHT K. a kol. (2003): Českokobudějovicko. – In: MACKOVČIN P., SEDLÁČEK M. [eds.]: Chráněná území ČR, svazek VIII. – AOPK ČR a Ekocentrum Brno, Praha, 808 s.
- ANDĚRA M. (1987): Drobní savci šumavských rašeliníšť. – Časopis Národního muzea, řada přírodovědná, 156(1–4): 1–7.
- ANDĚRA M. (1993): Distribution of the Miller's water shrew (*Neomys anomalus*) in Czechoslovakia. – Folia Mus. Rer. Natur. Bohem. Occid., Plzeň, Zoologica 37: 1–37.
- ANDĚRA M. (2000): Atlas rozšíření savců v České republice. Předběžná verze. III. Hmyzožravci (*Insectivora*). – Národní muzeum, Praha, 108 s.
- ANDĚRA M., ZBYTOVSKÝ P. (1992): Nové nálezy rejsece černého (*Neomys anomalus*) v jižních Čechách (*Mammalia: Soricidae*). – Sbor. Jihočes. muz. v Čes. Budějovicích, Přír. vědy, 16: 141–150.
- ANDĚRA M., ZBYTOVSKÝ P. (2002): Savci Pelhřimovska. – Lynx (Praha), n. s., 33: 5–34.
- ANDĚRA M., ZBYTOVSKÝ P. (2008): Rozšíření hraboše mokřadního (*Microtus agrestis*) na Českomoravské vrchovině. – Acta rer. natural., 4: 97–104.
- BÁRTA F. (1995): Obratlovci národní přírodní rezervace Lichnice-Kaňkovy hory. – Východočeský sborník přírodovědný, Práce a studie, 3: 95–108.
- BALATKA B., CZUDEK T., DEMEK J., SLÁDEK, J. (1973): Regionální členění reliéfu ČSR. – Sborník Československé společnosti zeměpisné, 78(2): 81–96.
- BÁRTA F. (1997): Obratlovci přírodní památky Farář (okres Chrudim). – Východočeský sborník přírodovědný, Práce a studie, 5: 149–158.
- BÁRTA F. (2001): Obratlovci PR Mokřadlo (okr. Havlíčkův Brod). – Východočeský sborník přírodovědný, Práce a studie, 9: 149–158.
- BÁRTA F., REJL J. (1992a): Drobní savci Železných hor. S. 39–45. – In: BÁRTA F. [ed.]: 1. výročí vyhlášení Chráněné krajinné oblasti Železné hory. Sborník referátů z konference. 21. a 22. května 1992, Seč u Chrudimi, Leknín, Heřmanův Městec, 93 s.
- BÁRTA F., REJL J. (1992b): Drobní savci dvou malých toků v CHKO Železné hory. S. 11–16. – In: BÁRTA F. [ed.]: Metody a výsledky studia drobných savců. Sborník příspěvků z pracovní konference konané v rámci 1. výročí Chráněné krajinné oblasti Železné hory, 30. března až 2. dubna 1992, Nasavrky. Správa CHKO Železné hory a OkÚ Chrudim, Chrudim, 42 s.
- BÁRTA F., REJL J. (1993): Drobní savci Železných hor. – Sborník referátů z konference „1. výročí vyhlášení CHKO Železné hory“, Seč u Chrudimi: 39–45.
- BARUŠ V., DONÁT P., TRPÁK P., ZAVÁZAL V., ZIMA J. (1988): Red Data List of Vertebrates of Czechoslovakia. – Přírodovědné práce ústavů AV ČR v Brně, 22(3): 1–33.
- BOHDAL T. (2001): Inventarizace obratlovců se zaměřením na drobné savce v revitalizované pramenné oblasti Senotín. – Diplomová práce. Pedagogická fakulta JU, České Budějovice, 85 s. (nepubl.).
- BRÁDKOVÁ Z. (1981): Příspěvek k ekologii a faunistice drobných savců na Českomoravské vysočině. – Diplomová práce, Přírodovědecká fakulta UK, Praha, 69 s. (nepubl.).
- ČECH L., ŠUMPICH J., ZABLOUDIL V. a kol. (2003): Jihlavsko. – In: MACKOVČIN P., SEDLÁČEK M. [eds.]: Chráněná území ČR, svazek V. – AOPK ČR a Ekocentrum Brno, Praha, 528 s.
- ELEDER P. (1992): Příspěvek k poznání fauny drobných savců v CHKO Žďárské vrchy. – Přír. studie CHKO Žďárské vrchy, Žďár nad Sázavou, 2: 1–19.
- HANÁK V., BENDA P., REITER A. (1994): Inventarizační výzkum obratlovců pohraničních oblastí Novohradských hor, Jindřichohradecka a Znojemska. – Zpráva pro oponentní řízení 1. etapy GA/1656/94, 19 s. (nepubl.).
- HODKOVÁ Z. (1979): Drobní savci z území ČSSR ve sběrech pracovníků Parazitologického ústavu ČSAV v letech 1953–1976. – Lynx, n. s., 20: 45–74.
- HORNÍK S. (1974): Biogeografická charakteristika území Špičáku na Českomoravské vrchovině. – Spisy Pedagogické fakulty Brno, 14: 1–140.
- CHYTIL J. (1983): Inventarizační průzkum CHPV „Údolí Oslavy a Chvojnice“. – Živa, 31(3): 117–18.
- CHYTRÝ M., KUČERA T., KOČÍ M. [eds.] (2001): Katalog biotopů České republiky. – Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Praha, 304 str.
- LEMBERK V. (2001): Obratlovci okresu Chrudim. – Východočeské muzeum a OkÚ Pardubice, Pardubice, 248 str.

- MATOUŠOVÁ D. (1984): Ekologie a faunistika drobných savců v jihlavské části Českomoravské vysočiny. – Diplomová práce, PřF UK, Praha, 66 str. (nepubl.).
- PELIKÁN J. (1982): *Microtus arvalis* on mown and unmown meadow. – Acta Sc. Nat. Brno, 16(11): 1–36.
- REITER A., HANÁK V., BENDA P., OBUCH J. (1997): Savci Národního parku Podyjí. – Lynx, n. s., 28: 5–141.
- REITER A., HANÁK V., ŠVÁTORA M., RUXOVÁ A. (2000): Výzkum a dokumentace obratlovců toku a povodí řek Rokytná a Jevišovka (Moravskobudějovicko, Moravskokrumlovsko). – Závěrečná zpráva o řešení projektu MK ČR KZ9701OMG075 v letech 1997–1999, 77 s. (nepubl.).
- REJL J. (1992): Rozšíření rejse vodního (*Neomys fodiens* Pennant) a rejse černého (*Neomys anomalus* Cabrera) v regionu východních Čech, s. 3–9. – In: BÁRTA F. [ed.]: Metody a výsledky studia drobných savců. Sborník příspěvků z pracovní konference konané v rámci 1. Výročí Chráněné krajinné oblasti Železné hory, 30. března až 2. dubna 1992, Nasavrky. Správa CHKO Železné hory a OkÚ Chrudim, Chrudim, 42 s.
- REJL J. (1997): Faunistická pozorování II. – Východočeský sborník přírodovědný, Práce a studie, 5: 197–203.
- RYCHNOVSKÝ B. (1996): Distribuce drobných savců v okolí Kameniček. – Východočeský sborník přírodovědný, Práce a studie, 4: 157–163.
- RYCHNOVSKÝ B., ELEDER P. (1994): Rejsek horský, *Sorex alpinus*, ve Žďárských vrších a jeho nika. – Východočeský sborník přírodovědný, Práce a studie, 2: 81–86.
- SLAVÍK B. (1971): Metodika síťového mapování ve vztahu k připravovanému fytogeografickému atlasu ČSR. – Zprávy Čs. bot. společ., 6: 55–62.
- ŠEBEK Z. (1957): Příspěvek k poznání hmyzožravců (*Insectivora*) a myšovitých hlodavců (*Rodentia, Muridae*) Moravskobudějovicka. – Vlastiv. sbor. Vysočiny, sect. natur., 1: 157–176.
- ŠEBEK Z. (1959): Přírodní ohniska polní horečky *L. gripotyphosa* na Moravskobudějovicku. – Vlastiv. sbor. Vysočiny, sect. natur., 3: 125–129.
- ŠEBEK Z. (1970): K rozšíření rejse černého (*Neomys anomalus milleri* Mottaz) a hraboše mokřadního (*Microtus agrestis gregarius* L.) na Českomoravské vysočině. – Vlastiv. sbor. Vysočiny, sect. natur., 6: 133–135.
- ŠEBEK Z. (1975): Blutparasiten der wildlebenden Kleinsäuger in der Tschechoslowakei. – Folia parasitologica, 22: 11–20.
- VACKOVÁ D. (1984): Ekologie a faunistika drobných savců v okolí Humpolce. – Diplomová práce, PřF UK, Praha, 73 str. (nepubl.).
- VLAŠÍN M., ELEDER P., MÁLKOVÁ I. (1995): Rozšíření ochrannářsky důležitých druhů savců v jihomoravském regionu (3. část). – Vlastiv. sbor. Vysočiny, sect. natur., 12: 205–241.
- ZBYTOVSKÝ P. (1975): Rozšíření rejse černého (*Neomys anomalus* Cabrera, 1907) v Jihočeském kraji. – Lynx, n. s., 17: 39–41.
- ZBYTOVSKÝ P. (1998): Příspěvek k rozšíření drobných zemních savců jihozápadní Moravy. – Lynx (Praha), n. s., 29: 61–67.
- ZBYTOVSKÝ P., ANDĚRA M., HANÁK V. (2004): Drobní savci jižní části Českomoravské vrchoviny (*Insectivora, Chiroptera, Rodentia*). – Lynx, n. s., 35: 141–245.